

LENIN SZEMÉLYISÉGE — LENIN PEDAGÓGIAI ÖRÖKSÉGE

DR. ZOMBOR ZOLTÁN

(Közlésre érkezett: 1970. január 26.) *

*Tisztelt Tudományos Ülésszak! Kedves Vendégeink!
Kedves Elvtársak!*

Április 22-én századszor tér vissza az a nap, amelyen az egyetemes emberi haladás gényusa, *Vlagyimir Iljics Uljanov Lenin* megszületett. Ez az évforduló ismét időszerűvé teszi az örökösen időszerűt, a hozzá méltó egyetlen természetes viselkedésmódot, a reá való hódolatteljes emlékezést, s életművének, gondolatainak, emberi magatartásának elemzését, tanulmányozását.

Műveivel, reánk maradt örökbecsű alkotásaival úgy vagyunk, mint minden klasszikussá vált értékkel: minél többször és minél behatóbban foglalkozik vele gondolkodásunk, annál több értéket fedezünk fel benne: mindig újabbakat és egyre idősebbeket.

Ennek a magától értetődő természetes tiszteletnek óhajtunk most kifejezést adni, amikor a következő vázlatos képben fel szeretnénk mutatni, mit jelent nekünk, pedagógusoknak ez a rendkívüli személyiség: mi volt a szerepe és jelentősége az emberi fejlődés történetének minket közelebbről érintő területén, az emberiség jövőjét formáló nevelés és neveléstudomány szempontjából.

Élete

1870-ben született, a Volga menti Szimbirszkben. Apja matematika—fizikatanár volt. Mind a négy testvére forradalmár lett; bátyját, *Alekszandr Uljanovot* a cár elleni összeesküvésért kivégezték. Lenin maga jogot végzett, de ügyvédi, jogászgyakorlatot alig folytatott. Minden idejét lefoglalta a forradalmi munka. Huszonöt éves korában letartóztatták, Szibériába száműzték. 1900-ban kiszabadult, majd emigrált. Hosszú és változatos külföldi tartózkodásait arra használta fel, hogy tanuljon és megismerje a fejlett nyugati államok kultúráját, termelési viszonyait, a munkások és az egyszerű emberek életmódját, gondolkodását.

---

* Közlésre javasolta: Szűcs László igazgató

Lenin nem vezetett naplót életéről, nem volt *Eckermannja*, mint *Goethének*, s nem vették körül olyasféle rajongók, mint *Tolsztojt*, akik jegyezték volna elejtett szavait.

Ötvenkötetes életművében is alig-alig lehet felfedezni a saját életének eseményeire vonatkozó mondatokat.

Az alkotás örök lázában élt: olvasott, tanult és mindent végiggondolt...

Tanulmányai

A régi orosz klasszikus gimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait, de az akkori iskoláról, sőt még a korabeli egyetemeken folyó oktatásról is lesújtó volt a véleménye.

Tanulóéveit arra használta fel, hogy már ifjúkorában sokoldalú és átfogó tudás birtokába jusson. Műveltségének megszerzését rendszeres szellemi tornának tekintette. Csak így vált lehetségessé számára, hogy páratlan ökonómiával szervezett, maga szabta élet- és munkarendet alakítson ki, amely számára az önművelő ismeretszerzést és a tudományos munkát hallatlanul termékennyé is tette.

A lángész új utat tör magának: a száműzetés, a börtön, az emigráció minden percét tudatosan használja fel az ernyedetlen, állandó önképzésre. Kialakítja a neki magának leginkább megfelelő tanulási és munkamódszereket is: a témára vonatkozó szakirodalom elemző tanulmányozását, az olvasottak lényegének írásbeli rögzítését; az idegen nyelvek tanulásában pedig a beszédgyakorlatot, a fordítást és visszafordítást. 1898-as száműzetése idején pl. *Turgenyevnek* egy németre fordított kötetét kéri és hozzá egy jó nyelvtant, hogy gyakorolhassa nyelvtudását.

Felesége, *Nagyezsda Krupszkaja* visszaemlékezéseiből is tudjuk, hogy *Lenin* sok idegen nyelvet ismert. *Jól tudott németül, angolul, franciául*. Fordított belőlük oroszra. Olvasott lengyelül és olaszul is.

A klasszikus orosz gimnáziumban az orosz, ógyházi-szláv, latin, görög, francia, német nyelvvel foglalkoztak. Összesen tehát hat — három élő, három holt — nyelvvel.

Ennek a középiskolában tanult sokféle nyelvnek a grammatikája a maga zárt és szigorú logikai rendszerével nyilvánvalóan nagymértékben előmozdította a fiatal *Lenin* gondolkodásmódjának, meggyőző képességének kifejlődését.

Az emigrációja idejéből származó *Filozófiai Füzetek* tanúsága szerint áttanulmányozta az európai filozófia történetének csaknem valamennyi jelentős dokumentumát. Ezek közben a tökéletesen végiggondolt és elemzett olvasmányok közben alkotja újra a logika, a dialektika és az ismeretelmélet egységes törvényeit, s megsemmisítő bírálattal leplezi le a polgári idealista filozófia misztifikációit, üres fecsegéseit és naiv vagy tudatos hazugságait.

Lapszéli rövid jegyzetei, utalásai, szellemes, sokszor ironikus megjegyzései a filozófia magasiskoláját kijárt tudós számára is érdekes és izgalmas élményt nyújtanak, s nagyon tanulságosak. A kezdőnek pedig példát mutatnak a tudományos alaposságra, az olvasottak logikai átgondo-

lására, kommentálására, a sorok közé rejtett szándékok nyomozásának módszereire.

Jól tudta, hogy az igazsághoz vezető út nem könnyű; a tudást és a csiszolt, gyors gondolkodást csak szívós, *kitartó gyakorlással* lehet elérni. Ennek a rendszeres szellemi tornának köszönhető, hogy alkotóereje egészen élete végéig, betegsége utolsó szakaszáig állandóan csak fokozódott.

Ötvenéves korában, alkotó- és munkaereje teljében vette majd hasznát annak, hogy egész életében ily fáradhatatlanul gyarapította ismereteit, s hogy olyan sokoldalú és a részletekben is elmélyült általános műveltséget szerzett, amely képessé tette arra, hogy — a rengeteg bajjal küzdő fiatal szovjet állam politikai, gazdasági és kulturális életének nagyvonalú irányítása mellett — a legkisebb részletkérdésben is nagy biztonsággal nyújthatott segítséget munkatársainak, akiket a legjobb forradalmár szakemberekből válogatott össze.

Egyéni élete is ebben az örökös tevékenységben oldódott fel; személyisége inkarnációja volt az eszmének, az elveknek, amelyeket hirdetett, sugalmazott és tanított.

Öröke

Hátrahagyott életműve az emberi tudás tárháza: gondolatai, tanításai az emberi és társadalmi élet, a kultúra és a tudomány minden területét megvilágítják.

Művei az államférfinak, a politikusnak és a közéleti embernek éppoly nélkülözhetetlen tanácsadói, mint a tudósnak és a pedagógusnak. Írásait a *neveléstudomány* alapvető nagy kérdésein töprengő és rendszert alkotó pedagógiai elmélkedőnek ma éppen úgy ismernie kell, mint az isten háta mögötti tanyán működő tanítónak. Tanításai irányt szabnak az egyiknek: hivatástudatát, forradalmi lendületét, munkájába vetett hitét fokozzák az utóbbinak.

Marxszal és Engelsszel együtt világosan látta, hogy a forradalom útján átalakított, *minőségileg* is megváltozott társadalomnak más, új kultúrára és tudományra van szüksége ahhoz, hogy képes legyen megoldani legfőbb feladatát: a kizsákmányolástól felszabadított embernek az embe-ribb élet biztosítását, életszínvonalának, műveltségének szakadatlan emelését.

A forradalom által teremtett alaphelyzet azonban a cári Oroszországban egészen más volt, mint a nyugati fejlett kapitalista társadalmakban, amelyekre Marx és Engels építette az elméletét. *Leninnek* tehát *újra kellett alkotnia* a forradalmi átalakulás egész stratégiáját és taktikáját, hogy a *Puskin*, *Csehov*, *Csernisevszkij*, *Gogol*, *Dosztojevszkij*, *Lev Tolsztoj* és *Gorkij* műveiből is jól ismert állapotból kivezesse az orosz népet, megteremtse a modern szocialista állam építésének feltételeit.

Lángelméje, alkotó zsenije és munkabírása azonban legyőzte a csaknem emberfeletti akadályokat: stratégiai és taktikai lépéseit igazolta a gyakorlat, a történelem.

A pedagógia megalapozása

Minden neveléstudományi és gyakorlati pedagógiai rendszeralkotás alapvető feladata a jelen és az eljövendő társadalmi viszonyoknak megfelelő, a közeli és távolabbi jövőt szolgáló *célok* és *feladatok* megállapítása.

Ezek határozzák meg a nevelés és oktatás gyakorlatának *eszközrendszerét* is.

Lenin nem alkotott tudományos pedagógiai *rendszert*, de tanításai a szocialista neveléstudomány valamennyi alapvető kérdésére így is feleletet adnak. Gondolatai, tanításai, amelyeket személyiség-tulajdonságai tesznek hitelessé, megteremtették a szocialista pedagógia alapját. Ezek a pedagógusok előtt ma már *közismertek*. Minden modern pedagógiai elméleti és gyakorlati kérdést tárgyaló mű természetesen erre épül, ezt használja fel.

Mégis most ez ünnepi megemlékezés alkalmával újra felidézzük legalább részben gondolatait, már csak azért is, hogy egybevevessük mindennapi oktató-nevelő munkánk gyakorlatával, mérleget készítsünk tevékenységünkről, és tudatosabbá tegyük céljainkat.

Marx és *Engels* óta tudjuk, hogy a nevelés a *felépítmény* része, s hogy az osztálytársadalmakban *történeti* jellege mellett *osztályjellegű* is. A két lángelme bebizonyította, hogy az osztálytársadalmakban a nevelés az uralkodó osztályok elnyomó eszközeinek egyike, tehát *politikum*.

Lenin is ebből indul ki, amikor megállapítja, hogy *politikamentes iskoláról beszélni hazugság és képmutatás*. A nevelés és oktatás a forradalommal átalakított társadalomban a további fejlődésnek döntő jelentőségű politikai eszköze.

Mindenekelőtt világosan meg kellett tehát fogalmaznia a társadalom átnevelésére vonatkozó célokat, amelyek egységesek és átfogók, s a kisdedneveléstől a felnőtt társadalom átneveléséig mindenre kiterjednek.

Minthogy a neveléstudomány a maga célrendszerét az *etika* segítségével építi fel, ehhez *Leninnek* meg kellett teremtenie a szocialista társadalom etikájának alapjait is.

Ennek előzménye a burzsoá társadalom ún. *laikus morálja* és a *valáserkölc*s volt. Nyilvánvaló, hogy *ezt az alapot el kellett vetnie*. Az Összoroszági Kommunista Ifjúsági Szövetség III. kongresszusán tartott beszédében oly tökéletes logikával és annyira kulturált pedagógiai érzéssel magyarázza meg az új erkölcs és az új erkölcstan alapkérdéseit, hogy a *meggyőzésre mint nevelési eszközre* is példát ad. Ezért idézzük a gondolatmenetét.

A lenini etika

Beszédének ebben a részében abból indul ki: *az ifjúság egész nevelésének, képzésének és oktatásának arra kell irányulnia, hogy az ifjúságot kommunista erkölcsre nevelje*.

Utána felteszi a kérdést: de vajon *van-e kommunista erkölcs?! Van-e kommunista erkölcsösség?!*

„Persze, hogy van — mondja —, de rögtön idézi a burzsoá vádakat

is, amelyekre megsemmisítő logikával ad választ: gyakran úgy tüntetik fel a dolgot, hogy nekünk nincs erkölcsünk; a burzsoázia azzal vádol bennünket, hogy mi, kommunisták, minden erkölcsöt tagadunk. Ez a fogalmak összezavarásának módszere, amelynek segítségével port hintenek a munkások és parasztok szemébe. Milyen értelemben tagadjuk mi az erkölcsöt? Milyen értelemben tagadjuk az erkölcsösséget? Abban az értelemben, ahogy azt a *burzsoázia* prédikálta, amely az erkölcsöt az *isten parancsolataiból* vezette le.”

„Ami ezt illeti, mi persze kijelentjük, hogy *istenben nem hiszünk*, és igen jól tudjuk, hogy isten nevében a papság beszélt, a földesurak beszéltek, a burzsoázia beszélt, hogy a kizsákmányoló érdekeiket érvényesítsék. Vagy pedig erkölcsi törvények és isteni parancsolatok helyett szintén mindig olyasvalamit mondtak, ami igen hasonló az isteni parancsolatokhoz.”

Ezzel szemben deklarálja az egyedül helyes kommunista álláspontot: *„mi tagadunk minden olyan erkölcsöt, amelyet embereken kívül álló, osztályokon kívül álló fogalomból vezetnek le. Mi azt mondjuk, hogy ez csalás és szemfényvesztés, a munkások és parasztok elbódítása a földbirtokosok és tőkések érdekében.*

Mi azt mondjuk — folytatja —, hogy a mi erkölcsünk teljesen alá van rendelve a proletár osztályharc érdekeinek. Mi erkölcsünket a proletariátus osztályharcának érdekeiből vezetjük le: *erkölcsös az, ami elősegíti a régi kizsákmányoló társadalom elpusztítását*, és valamennyi dolgozó egyesülését a kommunisták új társadalmát megteremtő proletariátus körül.”

„A kommunista erkölcs az az erkölcs, amely ezt a harcot szolgálja, amely egyesíti a dolgozókat minden kizsákmányolás ellen, minden kistulajdon ellen, mert a kistulajdon egyetlen egyén kezébe adja azt, amit az egész társadalom munkája hozott létre. Mi *nem hiszünk az örök erkölcsben sem*, és leleplezzük az erkölcsről szóló mindenféle mesével űzött csalást. Az *erkölcs célja az, hogy az emberi társadalom magasabb fokra emelkedjék*, megszabaduljon a dolgozók kizsákmányolásától.”

A keresztény erkölccstanok és a morálfilozófusok csiszolt és keneteljes mondataival, művészettel álcázott hazug frázisaival szemben tömör mondatban határozza meg, hogy *a kommunista erkölcs alapja a kommunizmus megszilárdításáért és betetőzéséért folyó harc*. Ez a nagyon egyszerű mondat mégis a legmagasztosabb elvet fejezi ki: *erkölcsös az a cselekvés, ami a kommunizmushoz vezető társadalmi haladást előmozdítja*, ami segít megszüntetni az ember és ember közé vont mesterséges válaszfalakat, ami *megszünteti az ember számára a legelviselhetetlenebb, leggyötrelmesebb helyzetet: az egyik embernek a másik ember által való kizsákmányolását, megaláztatását*.

Ennek az új típusú etikának nemcsak hirdetésével és részletesebb kifejtésével, hanem elsősorban *a saját élete példájával*, emberi, társadalmi magatartásával ő maga testesíti meg az alapelveit, normáit és kategóriáit.

Egész élete *példamutató*, még akkor is, ha — mint ismeretes —

egyénségét, lángelméjét, személyiségének minden jellemvonását úgy igyekezett elrejtteni életműve, alkotásai mögé, hogy ő maga szinte személytelenül tudott (mert akart) a háttérben maradni. Szerénységének, saját személyével kapcsolatos igénytelenségének és nemes emberségének tanúi csak azok voltak és lehettek, akik közvetlen közelében éltek, a legbizalmasabb munkatársai.

A lenini humanizmus

Személyiségének egyik legjellemzőbb emberi vonása volt mélységes *humanizmusa*: emberszeretete, amelyet a környezetében élő emberek, munkatársak, családtagok, s az egész dolgozó emberiség iránt táplált, s amely természetes harmóniában egyesült a sokat szenvedett, agyonspanyargatott orosz nép és az orosz haza szeretetével.

S mivel férfi volt, férfiasan és szemérmesen rejtette érzéseit. Ha szólt is róluk, került a patetikus nyilatkozatokat és a nagy szavakat, de minden lépését, minden gondolatát és tettét internacionalista gondolkodásával szerves egységet alkotó hazaszeretete és az orosz nép iránti odaadása jellemezte.

Ember, jó munkatárs tudott maradni a legnagyobb állami méltóságában is, nem szédült meg a magasban. Észrevette a hozzá forduló gondját-baját; segített, amikor az ismeretlen rászorulók kérték, de akkor is, amikor látta, hogy egy-egy munkatársának nincs meleg ruhája, cipője, kielégítő táplálkozása. Egyik legtiszteletreméltóbb tulajdonsága volt az emberről való figyelmes gondoskodása még akkor is, amikor a polgárháború és az újjáépítés mérhetetlen terhét érezte a vállán. Teljes mértékben azonosulni tudott a munkásokkal, az egész szovjet dolgozó néppel.

Humanizmusa, tapasztalata és emberismerete megértővé tette, ezért tudott elnéző lenni az emberi gyöngeségek iránt. Tudta, hogy az embereknek vannak kisebb-nagyobb hibáik, fogyatékságaik. Ezeket tudomásul kell venni. De nem bocsátott meg az ellenségnek; könyörtelen volt a hazaárulóval és a tudatos kártevővel szemben.

A lenini egyszerűség és szerénység

Nem engedte meg, hogy vele kivételt tegyenek. Emberi nagyságának egyik jelképe az is, mennyire egyszerű és igénytelen volt ruházata, s általában egész magánélete.

A lakással és a berendezéssel szemben meglehetősen közömbös volt. Lakásaiban, otthonában — a fő helyet mindig az íróasztal és a könyvszekrény foglalta el, ez egyébként lényegesen szerényebb volt, mint feltételezhetnők. A legtöbb könyvet ugyanis kikölcsönözte, de amikor már nem volt rá tovább szüksége, azonnal visszaszármaztatta a könyvtáraknak.

Megmaradt az egyszerű emberek életmódjánál, mint államfő is. A Kremlben, a cárok egykori palotájában meglepően kicsiny és szeré-

nyen berendezett lakásban lakott feleségével, *Nagyezsda Krupszkajával*, s ezt a lakást is megosztották *Lenin* nővérével.

Ételrendjében, *étkezéseiben* nem volt válogatós. Az sem okozott gondot neki, ha véletlenül több napon át egymás után zabpehelykását kellett fogyasztania. Önfegyelme, tudatos igénytelensége ebben is példamutató. Volt életének olyan időszaka is, amikor csaknem naponta nem került más, mint lóhús az asztalára.

Étkezéseihez általában ásványvizet ivott. De megitta a bort is. Szerette a sört. Inkább whiskyt és vodkát ivott, mint konyakot, de mindegyiket mértékkel fogyasztotta.

Emberi nagyságát mutatja, hogy élete apró dolgaiban is az elvek vezették. Rendszeretetére vall a *takarékossága* is. A háztartási könyv vezetése *Lenin* dolga volt: pontosan beírta, mennyit adott ki és mire. Többnyire a cikkeiért és könyveiért kapott tiszteletdíjból élt. Sohasem élték nagy jómódban, de nem is nyomorogtak, s amennyire tehette, *Lenin* maga támogatta a rászorulókat.

Államfő korában sem engedte meg, hogy túl magas honoráriumot fizessenek vagy fizetést adjanak neki, visszautasította a rendkívüli előnyöket. Ezt tette például akkor, amikor az állami könyvkiadó egy brosúráért aránytalanul magas tiszteletdíjat utalt ki a számára: csak annyit hagyott meg magának, amennyit igazságosnak tartott.

Nagyon szerette az édesanyját. „Drága anyukám” — így szólította gyermeki aggodást és szeretetet sugárzó leveleiben. Szerette a testvéreit; bátyját, Alekszandrt pedig egyenesen bálványozta.

Nagyon szerette a természetet, a hegyeket, az erdőt, a folyókat és tavakat. Szeretett szabadon kószálni a természetben. Kitartó gyalogló volt, korcsolyázott és úszott; párizsi tartózkodása idején például naponta másfél órát kerékpározott.

Minden vonatkozásban példamutató volt: sokoldalú, optimista, *vidám és kiegyensúlyozott*. Igen jó *érzéke volt a humor, a tréfa iránt*. Gyakran mosolyog, de csak ritkán nevet ki valakit, *szeret nevetni*, de tud kacagni, olykor hahotázni is, amikor is hátraveti a fejét, az egész felsőtestét, s szeméből csurognak a könnyek...

Elvezni tud tehát mindent, amit az élet nyújt, a vadásztól, horgásztól és sakkozástól *Puskin* és *Tolsztoj* olvasásáig; képes átadni magát a valóságos embereknek, azonosul velük — írja *Lukács György*. Elvhűsége a polgárháborúban kérlelhetetlen keménységgé fokozódott, de *Leninben* — folytatja — *sohasem volt gyűlölet*. Intézmények ellen harcolt, ami természetesen magával hozta, hogy az őket képviselő emberek ellen is harcolnia kellett, akár a teljes megsemmisítésig. Ám mindig olyan szükségszerűségnek tekintette ezt, amely *emberileg sajnálatos*, bármennyire elkerülhetetlen is, bármennyire nem lehet kitérni előle bizonyos konkrét helyzetekben...

Pártossága azt jelenti, „hogy az események minden megítélésénél közvetlenül és nyíltan egy bizonyos meghatározott társadalmi osztály álláspontjára helyezkedünk.”

Leninben nincs semmi, ami akár távolról is emlékeztetne valami-

féle önmagába fordulásra; *a siker nem teszi elbizakodottá, a kudarc nem töri le*. Tagadja, hogy vannak olyan helyzetek, amelyekre az ember nem képes gyakorlatilag reagálni. Lenin egy a kevés nagy ember közül, akiknek nagyon sok, a leglényegesebb sikerült, és éppen a gyakorlatban. Mégis — vagy talán éppen ezért — alig volt még valaki, aki olyan józanul és pátoszmentesen fogta volna föl az elkövethető és elkövetett hibákat: „*nem az az okos, aki sohasem téved. Ilyen ember nincs és nem is lehet. Az az okos, aki nem követ el túl lényeges hibákat, és érti a módját, hogy gyorsan, könnyedén kijavítsa őket.*” Páratlan néptribun volt, de a szónokiasságnak árnyéka sem fér egyéniségéhez...

A magánéletben és a közéletben egyaránt *mély ellenszenvvel viseltetett minden iránt, ami frázisszerű, felfűjt, vagy túlhajtott*. S megint csak jellemző, hogy a túlzásoknak ez a politikai és egyben emberi elutasítása objektív filozófiai alapokra támaszkodik: „mert ha túlhajtják, ha túllépik valóságos érvényességének határait..., minden igazság abszurdummá változhat, sőt ilyen körülmények között elkerülhetetlenül abszurdummá is kell változnia.” (Lukács György: *Lenin. Élet és Irodalom*. 1970. 1. sz. 3. lap.)

Minél magasabbra emelkedett — írja kitűnő könyvében *Gyurkó László* —, annál konokabban ragaszkodott hozzá, hogy semmiféle *különleges jogok ne illessék* meg. Ez az életelve annyira rögeszméjévé vált, hogy sokáig nem tűrt meg maga mellett testőröket. A gépkocsivezetőjének sem engedte meg, hogy fegyvert viseljen. A kedveskedő ajándékokat sem volt hajlandó elfogadni még akkor sem, amikor nagyon szűkösen táplálkozott. Mindennemű ünneplés elől következetesen kitért. Nem hangsúlyozta a szerénységet, szerény volt. S amikor 1918-ban úgy találta, hogy kezdik túlságosan kiemelni a személyét, augusztusban magához hivatott néhány elvtársat, és *Lunacsarszkij* szerint ezeket mondta: „*Visszataszítónak találom ezt, és károsnak. Vessünk ennek véget.*”

1920 áprilisában töltötte be ötvenedik évét, s éppen akkor ülésezett a IX. pártkongresszus. A küldöttek nagy ovációval fogadták, ünnepi beszédekkel üdvözölték. *Lenin* kérte, hogy hagyják abba. Amikor mégis folytatták az ünneplést, felkelt, és azzal hagyta ott a kongresszust, hogy addig nem megy vissza, amíg nem térnek át a napirendre.

A lenini munkastílus

A szocialista erkölcsű ember magatartásának egyik alapvető normája *a munkához való szocialista viszony: a munka becsületügy, dicsőség és hősiesség dolga*.

Lenin számára a munka nem egyszerűen becsület, hiúság, vagy hivatástudat kérdése volt, hanem *életforma*. Fiatal kora óta megszokta a rendszeres és kitartó munkát, az alaposágot. Életrajzíróitól tudjuk, hogy naponta átlagban rendszeresen 12, 14, sőt — ha szükségesnek látta — 16 órát is dolgozott. Ezt bizonyítja az az ötven kötetnyi írás, amit hátrahagyott. Minden leírt sora, mondata, politikai tárgyú művei, tudományos kötetei, esszéi, tanulmányai azt mutatják, hogy a kutató tudós

elmélyedő szenvedélyével foglalkozott tárgyával; sokoldalú és alapos előtanulmányokat végzett minden kérdés tisztázásához. Ugyanezzel az alapos műgonddal készült beszédeire, felszólalásaira is: tanulmányozta a szakirodalmat, a helyzetet, meghallgatta és mérlegelte a mások véleményét, s végül megírta vázlatát.

Beszédeinek felépítése, belső tartalmi és logikai struktúrája mindig világos és áttekinthető. A legelvontabb kérdésekről is mindig közérthetően, világosan írt és beszélt. Hallgatóságával már az első mondatai révén megteremti a közvetlen kapcsolatot. Egyszerűsége, közvetlensége, póznélkülisége, stílusa mindig magával ragadja hallgatóságát.

Kerüli a nagy szavakat, megveti a tudálékos, fontoskodó stílust.

Hazaszeretetéből, politikai és népnevelői hivatástudatából származik az *anyanyelve iránti felelősségérzése*. Tudja, hogy az anyanyelv helyes használata, a stílus világossága és tisztasága teszi igazán és helyesen érthetővé a gondolatot. Ezért figyelmezteti a felelősöket.

Rontjuk az orosz nyelvet — mondja —, idegen szavakat használunk szükségtelenül és sokszor helytelenül. Miért mondjuk: „defektusok”, amikor mondhatjuk: hibák, hiányok vagy fogyatékoságok. Persze, ha valaki nemrég tanult meg egyáltalán olvasni, különösen újságot olvasni, akaratlanul is elsajátítja kifejezésmódjukat. De éppen újságnyelvünk kezd szintén romlani. Aki nemrég tanulta meg a betűvetést, annak még megbocsátható az idegen szavak használata, mert újdonság számára, de az íróknak ez nem bocsátható meg. Bevallom, bosszant, ha szükségtelenül idegen szavakat használnak, mert ez megnehezíti, hogy a tömegekre hassunk..., az újságírók némely hibái egészen kihoznak sodromból.

Lenin egyértelműen foglalt állást az időt rabló, *terjedelmes jelentésekkel* szemben is: „*Röviden kell írni*, távirati stílusban, utalni kell a mellékletekre... Hosszú írásokat egyáltalán el sem olvasok” — mondotta.

Munkatársainak visszaemlékezéseiből tudjuk: minden megbeszélést, értekezletet pontosan a kitűzött időpontban kezdett. Ha valaki késett, Lenin az órájára nézett, és nyugodt hangon csak ennyit mondott: „Meg kell javíttatnom az órát, úgy látszik, siet.”

A *bürokrácia elleni harc* érdekében igen fontosnak tartotta a vezetés tudományos megalapozását. A kortársi visszaemlékezések egyértelmű tanúsága szerint tanulmányt készült írni *a vezetés és az igazgatás tudományos megszervezéséről*, a vezetés megjavítása és a túlzott adminisztráció elleni harc megalapozása érdekében. 1922 májusában bibliográfiai jegyzeteket is készített a vezetés tudományos megalapozásának kérdésével foglalkozó hazai és külföldi szakirodalmi művekről. Örök veszteség, hogy ezt a munkát már nem tudta elvégezni.

Fotijevova, titkárnője, visszaemlékezéseiben Leninnek egy rendkívül fontos olyan tulajdonságát említi, amely az emberek megítélésével és a velük való bánással kapcsolatos, s amely minden mai vezető számára is útmutatást jelent: „Rendelkezett azzal a képességgel, hogy mindenkiben észrevegye személyiségének jobbik oldalát, feltárja azt a

bizonyos aranyfedezetet, amelyről maga az illető sem tudott. Lenin észrevette, érzékelte azt a bizonyos szikrát, a minden emberben rejlő »egyedi tartalékot«. Így a magapéldájával bizonyította, hogy a hatékonyabb vezetés olyan művészet, amely az emberi erőfeszítéseket felszabadítja és a szükséges munkák elvégzésére irányítja.”

Ebben a vezetési koncepcióban — írja dr. Dobossy Imre „Lenin és a korszerű munkaszervezés” c. cikkében — a beosztott többé már *nem alárendelt*, hanem *munkatárs*, akit meg kell nyerni, mert gondolatai, javaslatai, ötletei lehetnek, munkatárs, akit nem utasítunk, hanem *meggyőzünk* az elvégzendő feladat szükségességéről, társadalmi hasznosságáról és fontosságáról. Az így értelmezett vezetői ráhatás eredménye pedig a beosztottnál nem a belső meggyőződés nélküli, formális engedelmesség, hanem az *alkotó és kezdeményező együttműködés*.

A nemi erkölcs lenini normái

A szocialista erkölcs az elvek és a gyakorlat egységét követeli meg az emberi gondolkodás és erkölcsi magatartás minden területén.

Ezen belül különösen a nemi erkölcs kérdéseiben, mert itt sok vitára adtak és adnak alkalmat ma is a különböző előítéletek, a prudéria, a kispolgári álszemérem, a magát forradalminak nevező szabad szerelem és a nemi élet területén tapasztalható szabadosságok megítélése.

Mivel a vita mind a publicisztikában, mind az ifjúság, mind a pedagógusok közvéleményében még mindig felvet néhány problémát, célszerű, ha ebben a kérdésben egy kissé részletesebben is felidézzük *Lenin* szavait.

A *Clara Zetkinnel* folytatott emlékezetes beszélgetésében elhangzott kemény kritikáját és minden képmutatással szemben kinyilatkoztatott elutasító szavait ma is időszerűnek és érvényesnek tartjuk. Ezért még csak kommentárt sem kell hozzá fűzni. Azt hallottam — mondja beszélgetés közben Lenin —, hogy az elvtársnők — mármint *Clara Zetkin* és a német elvtársnők — olvasó- és vitaestjein főleg a *nemi kérdést* és a *házasság* kérdését tárgyalják. Ez az érdeklődés és a politikai oktatás és nevelés legfőbb tárgya.

Nem akartam hinni a fülemnek!

A proletariátus diktatúrájának első állama harcban áll az egész világ ellenforradalmáraival. A németországi helyzet maga is azt követeli, hogy minden proletár és forradalmi erőt az egyre jobban előnyomuló ellenforradalom visszaverésére összpontosítsanak. Az aktív elvtársnők pedig a nemi kérdést vitatják; azt tárgyalják, hogy melyek a házasság formái a múltban, a jelenben és a jövőben. Azt tartják legfontosabb kötelességüknek, hogy a proletár nőket ez irányban felvilágosítsák...

... *Bebel* fejtegetéseinek *Freud* hipotéziseivel való kibővítése igen műveltül, sőt tudományosan fest, de nem egyéb *laikus* kontárkodásnál. A Freud-féle elmélet is amolyan *divatörület*. Semmi bizalmam sincs az újságcikkek, értekezések, röpiratok stb. szexuális elméleteihez, nincs

bizalmam annak a különös irodalomnak elméleteihez, amely oly buján tenyészik a polgári társadalom szemétdombján.

Bizalmatlan vagyok — folytatja Lenin — azokkal szemben, akik nem látnak egyebet, fontosabbat a szexuális kérdésnél. Úgy látszik, a túltengő szexuális teóriák, amelyek nagyrészt csak hipotézisek, gyakran egészen *önkéntes* hipotézisek, a szerzőknek abból a személyes szükségletéből erednek, hogy abnormális vagy túltengő nemi életüket a polgári erkölcs előtt igazolják, vagy elnézést kérjenek tőle. A polgári erkölcsnek ez a burkolt tiszteletben tartása éppoly ellenszenves előttem, mint a szexuális dolgokban való turkálás...

Bár nem vagyok aszkéta — folytatja —, de úgy látom, hogy az ifjúság és néha az öregek „új nemi élete” is gyakran egészen polgári: a jó polgári bordélyházi élet bővített kiadása. Mindennek semmi köze, sincs a kommunista értelemben vett szerelem szabadságához.

Bizonyára ismeri azt a hírhedt „elméletet”, hogy a kommunista társadalomban a nemi ösztön kielégítése olyan egyszerű, olyan jelentéktelen, mintha valaki egy pohár vizet innék. Ez a „*pohár víz elmélet*” ifjaink egy részét megbolondította, egészen megbolondította. Sok fiatal ifjúnak és leánynak végzetévé lett. Hívei azt állítják, hogy ez *marxista* elmélet. Köszönöm az olyan marxizmust, amely a társadalom ideológiai felépítményének minden jelenségét és változását egyenesen és *közvetlenül* annak gazdasági alapjaiból vezeti le. A dolgok azért mégsem ilyen egyszerűek. Ezt egy bizonyos *Engels Frigyes* a történelmi materializmussal kapcsolatban már rég megállapította.

A hírhedt „*pohár víz elmélet*”-et egyébként teljesen *antimarxista*, és *tetejébe társadalomellenes „elméletnek”* tartom. A nemi életre nemcsak a természeti adottság hat, hanem az is, ami már kultúrává lett, akár alacsony, akár magas ez a kultúra. *Engels* A család eredete c. munkájában rámutatott annak a jelentőségére, hogy az általános nemi ösztön *egyéni nemi szerelemmé* fejlődött és finomodott. A nemek kölcsönös viszonya nem egyszerű kifejezője a társadalmi gazdaság és egy olyan fizikai szükséglet kölcsönhatásának, amelyet a fiziológiai szemlélet gondolatban elszigetel. Nem marxizmus, hanem racionalizmus lenne, ha e viszonyok változását önmagában, kiragadva egész ideológiai összefüggéséből, közvetlenül a társadalom gazdasági alapjára akarnók visszavezetni.

Persze, aki szomjas, az inni akar. De egy *normális ember normális körülmények között nem fog az utca sarába feküdni, hogy pocsolyából igyék. Olyan pohárból sem fog inni, amelyből már sokan ittak, és a sok szájtól zsíros a széle.*

De mindennél fontosabb a dolog *szociális* oldala. A vízivás egyéni dolog. A szerelemhez azonban kettő kell és egy harmadik, mert *új élet* keletkezhet. Ez pedig már *társadalmi érdeket érint*, közösség iránti kötelességet jelent.

Mint kommunista — mondja a továbbiakban Clara Zetkinnek — egyáltalán nem rokonszenvezem ezzel a pohár víz elmélettel, még akkor sem, ha ez a szép címke ékeskedik rajta: „A szerelem felszabadítása”.

Egyébként a szerelemnek ez a felszabadítása sem nem új, sem nem kommunista. Nyilván emlékszik rá, hogy például a múlt század közepén ugyanezt prédikálták a szépirodalomban, csak hogy akkor ez volt a címe: „A szív felszabadítása”. A burzsoázia gyakorlatában kiderült, hogy „a szív felszabadítása” nem egyéb, mint a testiség felszabadítása.

Kritikámmal — folytatja Lenin — nem kívánok *aszkézist* prédikálni. Eszemben sincs. A kommunizmus nem aszkézist hoz, hanem életörömet, életerőt — a kielégített szerelemben is. De véleményem szerint a nemi szenvedély most tapasztalt gyakori *túltengése* nem ad életörömet és életerőt, hanem *elhervasztja*, elsorvasztja azt. Ez baj, nagyon nagy baj a forradalom korszakában...

Az ifjúság csakugyan életörömökre vágyik, életerős akar lenni. Egészséges sport, torna, úszás, gyaloglás, mindenféle testgyakorlat, sokoldalú szellemi érdeklődés, tanulás, vizsgálódás, amennyire csak lehet, közösen. Mindez többet ad az ifjúságnak, mint azok az örökös előadások és viták, amelyek középpontjában a nemi kérdés áll. Mindez többet ad, mint az úgynevezett kiélés. Ép test, ép lélek! Se szerzetes, se Don Juan: de a középút se a német nyárspolgár legyen. Ugye, jól ismeri a fiatal X. Y. elvtársat? Nagyszerű fiú, nagy tehetség. Félek, hogy mégsem lesz belőle semmi. Egyik asszonyhistóriából ki, a másikba be. Ennek nincs helye a politikai harcban, a forradalomban. Nem kezeskedhetem az olyan asszonyok megbízhatóságáért, harcban való kitartásáért, akiknek személyes regénye egybefonódik a politikával. De az olyan férfiakéra sem adok semmit, akik futnak minden szoknya után, és akiket minden nő hálójába keríthet. Nem, ez nem fér össze a forradalommal...

A forradalom az erők koncentrációját, megfeszítését követeli. A tömegektől és az egyénektől egyaránt. A nemi élet zabolátlansága polgári jelenség, hanyatlás jele. A proletariátus felfelé ívelő osztály. Nincs szüksége mámorra, hogy elkábítsa vagy előrelendítse. Nincs szüksége sem a nemi orgiák, sem az alkohol mámorára. Nem szabad gyöngíteni, eltékozolni, elpusztítani az erőket. Az önuralom és önfegyelem — nem rabszolgaság, a szerelemben sem. (*Clara Zetkin: Erinnerungen an Lenin, 48—49. lap.*)

Íme: az *egészséges szexszuáletika lenini normái*. Hogy ezek mennyiben reálisak és megvalósíthatók, arra ismét *Lenin* példáját kell idéznünk. Feleségét, *Nagyezsda Konsztantyinovna Krupszkaját*, a kivételes műveltségű forradalmár tanítónőt 24—25 éves korában ismerte meg. Ettől kezdve sorsuk és forradalmi hivatásuk is egyesítette őket.

„Krupszkaját a legmélyebb élet- és munkaközösség fűzte Leninhez — írja Clara Zetkin. — Lehetetlen Leninről szólni anélkül, hogy rá ne gondolnánk. Ő volt Lenin jobb keze, legjobb titkára, legmeggyőződésebb elvtársa és eszméinek legavatottabb tolmácsolója. Egyaránt fáradhatatlan volt, akár barátokat és követőket kellett toborozni — óvatosan és tapintattal — a zseniális mester számára, akár propagandamunkát kellett folytatni a munkások között, Lenin szíve vágyának megfelelően”.

Olyan összhangban éltek, amely csak azoknak adatik meg, akiket na-

gyon mély érzések fűznek össze, s akik tudatosan is törekszenek a harmóniára, a harmonikus családi életre.

Lenin esztétikai kultúrája

Levelezéseiből és tudományos munkáiban fellelhető megnyilatkozásaiból ismeretes, hogy mennyire sokoldalú, alapos és mély volt esztétikai, képzőművészeti, irodalmi és zenei tájékozottsága. Visszatükrözési elméletével pedig megalapozta a marxista esztétikát is.

Gorkijjal folytatott beszélgetéseiből és *Krupszkaja* közléseiből tudjuk, mennyire szerette *Beethoven* egyik legcsodálatosabb remekét, az *Appassionata*-szonátát, amelyről azt mondta, hogy akár mindennap is meghallgatná. De *Beethoven* művein kívül is szeretett minden komoly, klasszikus muzsikát. Szívesen dúdolja, fütyüli vagy énekli a *Carmen*, az *Anyegin* áriáit, becsüli *Wagner* zenéjét. Láthatóan nem osztozik a másik világgraszoló nagy orosz lángelmének, *Tolsztoj*nak a *Wagnerről* vagy általában a zenéről (őreg korában) kialakított egyoldalú véleményével. Szívesen énekli természetesen az egyszerű forradalmi dalokat és az orosz népi dallamokat is.

Irodalmi izléséről az olvasott művek gazdag jegyzéke tanúskodik. Alapos ismerője volt az orosz költészet és irodalom klasszikusain kívül a jelentős világirodalmi alkotásoknak. *Gorkijtől* tudjuk, mennyire élvezte *Tolsztoj* Háború és békéjének néhány epizódját, például a vadászat leírását.

Emigrációja idején a könyvtárak mellett nyilvánvalóan megismerte a nagy európai múzeumokat, képtárakat és a képzőművészeti kiállításokat is. Miközben az európai magas kultúra és művészetek alkotásaiban elmerült, a nép forradalmi harcára, az otthoni nyomorúságos viszonyokra gondolt; mindent ebből a szempontból mérlegelt, ezért utasította el a képzőművészetek forradalminak nevezett izmusainak vadhajtásait.

Nagyon tanulságosak ebből a szempontból a *Clara Zetkin*nel folytatott későbbi beszélgetései. Idézzük.

„Új erőket felébreszteni, azon dolgozni, hogy Szovjet-Oroszországban új művészetet és új kultúrát teremtsünk — mondta —, ez helyes, nagyon helyes. Fejlődésünk viharos tempója érthető és hasznos. Pótolnunk kell azt, amit száz éven át mulasztottunk, és mi ezt pótolni akarjuk. A kaotikus erjedés, új jelszavak lázas keresése, olyan jelszavaké, amelyek manapság bizonyos irányoknak hozsannáznak a művészet és gondolkodás terén, de holnap feszítsd meg-et kiáltanak — mindez elkerülhetetlen...”

„A forradalom kifejleszt minden eddig megláncolt erőt, és a mélyből az élet felszínére hajtja őket...”

„De persze, mi — kommunisták vagyunk. Nem állhatunk karba tett kézzel, és nem hagyhatjuk, hogy a káosz tetszése szerint alakuljon. Ezt a folyamatot egészen *tervszerűen* kell irányítani és eredményét kialakítani.”

„Ami szép, azt meg kell tartani, például kell venni, belőle kell ki-

indulni, még ha régi is. Miért kellene elfordulnunk az igazi széptől, lemondani róla, mint a további fejlődés kiinduló pontjáról, csupán azért, mert régi? Miért kell meghajolnunk az új előtt, mint valami istenség előtt, amelynek alá kell vetnünk magunkat, csak azért, mert ez új?!”

„Nekem *van bátorságom* ahhoz, hogy magamat e tekintetben bárnak nyilvánítsam. Nem tudom az expresszionizmus, futurizmus, kubizmus és a többi izmusok alkotásait a művészi génusz legmagasabb rendű megnyilvánulásainak tekinteni. Nem értem őket. Nem találok bennük semmi gyönyörűséget. Majd hozzáteszi: nem az a fontos, hogy mi a *mi* véleményünk a művészetről, — ti. a Leniné és Clara Zetkiné. Az sem fontos, hogy mit ad a művészet néhány száznak vagy akár néhány ezernek. A *művészet a népé*, a legmélyebb gyökereit a széles dolgozó tömegek sűrűjébe kell lebocsátania. Ezek előtt a tömegek előtt kell *érthetőnek* és kedvesnek lennie. Ezeknek a tömegeknek érzéseit, gondolkodását és akaratát kell összefognia, őket kell felemelnie. Bennük kell a művészt felébresztenie és kifejlesztenie.”

Végső következtetését a következőkben fogalmazza meg: „ahhoz, hogy a művészet közel juthasson a néphez, először is fel kell emelnünk a közműveltséget és az egyetemes kulturális színvonalat.”

Ez a követelmény ismét a művelődéspolitikai egyik legidősebb kérdéséhez vezette, a népművelés gondjaihoz, a kulturális színvonal emelésének problémájához.

A műveltség színvonalának emelése és az ifjúság

Szerinte a munkatermelékenység emelésének is egyik legfontosabb feltétele a lakosság tömegeinek kulturális felemelkedése. Ez a felemelkedés most — mondja — óriási iramban folyik, s ezt nem látják a burzsoá megszokottságtól elvakított emberek, akik képtelenek megérteni, hogy a nép mélyén micsoda erővel bontakozik ki a tudás világossága és a kezdeményezés felé hajtó törekvés, hála a szovjet szervezetnek.

Világosan utal több ízben is arra, hogy a kommunista társadalom megteremtésének igazi feladata az *ifjúságra* vár. Az ifjúsági szervezetek különböző kongresszusain igyekszik megértetni a küldöttekkel, hogy a tőkés társadalomban felnevelkedett dolgozók nemzedéke a legjobb esetben is csak azt a feladatot oldhatja meg, hogy megsemmisíti a kizsákmányoláson épült régi kapitalista életforma alapjait. Megmagyarázta nekik, hogy ez a nemzedék a legjobb esetben is csak azt a feladatot oldhatja meg, hogy olyan társadalmi berendezést hoz létre, amely segíti a proletariátust és általában a dolgozó osztályokat abban, hogy *a hatalmat megtartsák, és lerakják azokat a szilárd alapokat*, amelyeken csak az a nemzedék tud majd tovább építeni, amely már új körülmények között lát hozzá a munkához, olyan körülmények között, amikor nincs kizsákmányolási viszony az emberek között.

Közismert az ifjúság számára hangoztatott követelése is: az ifjúság feladatait általában, a kommunista ifjúsági szövetségek és mindenféle más szervezet feladatait különösképpen, egyetlen szóval lehetne kifejezni: a feladat — *tanulni!*

De hozzáteszi azt is, hogy munka nélkül, harc nélkül fabatkát sem ér a kommunizmusnak a kommunista brosúrákból és művekből *bemagolt* ismerete, mert ez azt jelentené, hogy továbbra is fennáll az elmélet és a gyakorlat közötti régi szakadás, ami a régi polgári társadalom legvisszataszítóbb vonása volt. Miképpen kell tehát mindezt úgy összhangba hoznunk, hogy a kommunizmusra tanítsunk? Mit kell átvennünk a régi iskolából, a régi tudományból? — teszi fel a kérdést, majd így válaszol: a régi iskola azt állította, hogy sokoldalúan képzett embert akar kialakítani, hogy általában a tudományokra tanít.

Tudjuk, hogy ez elejétől végéig hazugság volt, mert az egész társadalom azon alapult és arra támaszkodott, hogy az emberek osztályokra, kizsákmányolókra és elnyomottakra oszlottak. Természetes, hogy a régi iskola, amelyet teljesen áthatott az osztályszellem, csak a burzsoázia gyermekeinek adott tudást. Minden egyes szava meg volt hamisítva a burzsoázia érdekében. A munkások és parasztok ifjú nemzedékét ezekben az iskolákban nem annyira nevelték, mint inkább *idomították* ugyanennek a burzsoáziának az érdekében.

Aztán rátér azokra a szemrehányásokra és vádakra, amelyekkel a régi iskolát állandóan illetik, s amelyek nem ritkán teljesen helytelen értelmezésre adnak alkalmat: azt mondják — veti fel —, hogy *a régi iskola a gépies tanulás iskolája*, az idomítás iskolája, a *magolás* iskolája volt. Ez igaz. De nekünk mégis meg kell tudni különböztetnünk, mi volt a régi iskolában rossz, és mi volt az, ami számunkra hasznos; értenünk kell ahhoz, hogy *kiválasszuk* azt, ami a kommunizmus számára szükséges.

A régi iskola arra kényszerítette az embereket, hogy rengeteg szükségtelen, holt ismeretet sajátítsanak el, amivel teletömtek a fejüket, és az ifjú nemzedékből tucat-hivatalnokokat neveltek. De óriási hibát követne el az, aki ebből azt a következtetést próbálná levonni — mondja —, hogy lehet valakiből kommunista anélkül is, hogy elsajátítaná azt, amit az emberi tudás felhalmozott. Hiba volna úgy gondolkozni, hogy elég elsajátítani a kommunista jelszavakat, a kommunista tudomány következtetéseit anélkül, hogy elsajátítanánk az ismereteknek azt az összességét, amelynek következménye maga a kommunizmus. A marxizmus a példája annak, hogyan született meg az emberi ismeretek összességéből a kommunizmus...

Kommunistákká csak úgy lehetünk — mondja —, ha elménket mindazoknak a kincseknek ismeretével gazdagítjuk, amelyeket az emberiség felhalmozott.

Ezeket az ismereteket az ifjúságnak nemcsak el kell sajátítania, de úgy kell elsajátítania, hogy kritikai álláspontot foglaljon el velük szemben, hogy ne terhelje túl elméjét szükségtelen limlommal, hanem gyarapítsa mindazoknak a tényeknek ismeretével, amelyek nélkül manapság senki sem lehet művelt ember. A kommunizmust csak a korunk színvonalán álló műveltség alapján valósíthatja meg, és ha ezzel a műveltséggel nem fog rendelkezni, a kommunizmus csak *óhaj* marad.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség lenini alapelvei

A Kommunista Ifjúsági Szövetség feladatait is megmagyarázza Lenin az ifjúságnak. Hangsúlyozza, hogy a szövetség csak akkor igazolja elnevezését, azt, hogy a kommunista ifjú nemzedék szövetsége, ha tanító, nevelő munkájának minden egyes lépését összekapcsolja azzal, hogy részt vesz a dolgozók közös harcában a kizsákmányolók ellen...

Hogyan kell ezt megtanulni? — teszi fel a kérdést, majd válaszol is reá: csakis úgy, hogy az iskolában folytatott tevékenység minden egyes lépését, a nevelés, képzés és az oktatás minden egyes lépését elválaszthatatlanul bekapcsoljuk a dolgozóknak a kizsákmányolók ellen folytatott harcával.

Az ifjúsági szövetség tagjának lenni ezek szerint annyit jelent, hogy úgy végezzük dolgunkat, hogy munkánkat, erőnket a közérdeknek szenteljük. Ez a kommunista nevelés lényege. Csak az ilyen munka során válik az ifjú vagy leány igazi kommunistává. Csak abban az esetben válnak kommunistákká, ha ezzel a munkával *gyakorlati eredményeket* tudnak elérni.

Legyen tehát a Kommunista Ifjúsági Szövetség *rohamcsapat*, amely minden munkánál segítő kezet nyújt, *önálló* tevékenységet fejt ki, *kezdeményez*. Legyen a szövetség olyan, hogy benne minden munkás, ha esetleg nem érti is meg azonnal, sőt talán el sem hiszi a tanítását, olyan embereket lásson, akiknek gyakorlati munkáján, tevékenységén látja, hogy ezek valóban olyan emberek, akik a helyes utat mutatják neki.

Munkájuk úgy lesz valóban eredményes, mert nem fog elszakadni *a viharzó élettől*, a társadalom hétköznapi életétől, a nép életétől...

A könyvtári munka színvonalának emelése is alapvető forradalmi feladat

A nép felvilágosításában, az általános műveltségi színvonal emelésében igen fontosnak tartja a könyvtárosok, különösen a vidéki könyvtárosok tevékenységét. Bár a könyvtári munkában neki igen nagy tapasztalata van, mégis, amikor ez a kérdés a Népbiztosok Tanácsának 1919. februári ülésén szóba kerül, szükségesnek tartja a hivatásos szakértők meghallgatását. A helyzetet felmérő adatszolgáltatással kapcsolatos javaslathoz hozzáfűzi a saját — szerényen fogalmazott — elgondolásait is. Tájékozódó kérdései azonban világosan mutatják, hogy a könyvtári nevelő munkának éppen a *lényegére* tapint, amikor azt kívánja, hogy az adatszolgáltató kérdések között szerepelniük kell pl. mindazoknak az *újításoknak*, amelyeket Svájcban és Amerikában (valamint más országokban) alkalmaznak, hogy ösztönözzék (könyvjutalmakkal, értékes kiadványokkal, sorozatokkal stb.) azokat, akik a legtöbb újítást a legjobban valósították meg.

Például: tudja-e a könyvtáros pontos adatokkal igazolni könyvtára kötetforgalmának növekedését; olvasóterme látogatottságát; a könyv- és hírlapcserét más könyvtárakkal és olvasótermekkel; a központi katalógus

összeállítását; a vasárnapok, az esték felhasználását; új olvasórétegek, nők, gyermekek, nem oroszok stb. megnyerését; tudnak-e válaszolni az olvasó kérdéseire; milyen egyszerű és gyakorlati módszereket alkalmaz a könyvek és napilapok megőrzésére; megóvására? A könyveket és napilapokat az olvasás után gépiesen rakják-e el vagy rendezik? stb., stb. A legjobb válaszokat és eredményeket — javasolja — természetesen prémiumokkal kell jutalmazni.

Éles szemmel látja meg a további szervezési tennivalókat is. Utal a nehézségekre, a bürokráciára, és követeli ezek megszüntetését.

Azok az állandóan hallható panaszok, hogy könyvkiadásunk elmaradt, hogy kevés a könyv, és nem tudunk kellő mennyiségű könyvet előállítani — mondja —, megfelelnek az igazságnak. Persze, nincs fűtőanyagunk, a gyárak állnak, kevés a papír, és nem tudunk könyvekhez jutni. Ez mind igaz, de azonkívül igaz az is, hogy nem tudjuk megszerezni azt a könyvet sem, ami van. Ebben a tekintetben továbbra is paraszti naivságban és paraszti gyámoltalanságban szenvedünk. Ha egyesítjük Oroszország könyvtárait — mondja —, akkor lesz elég könyv az írástudók számára és az írástudatlanok tanítására. Fel kell venni a harcot a *szervezetlenség* maradványai, a zűrzavar, a *nevetséges hatásköri viták* ellen. Ez legyen a fő feladatunk. Hozzá kell látnunk az egyszerű, de halaszthatatlanul fontos dologhoz, az írástudók mozgósításához és az írástudatlanság elleni harchoz. Fel kell használnunk azokat a könyveket, amelyekkel rendelkezünk, és hozzá kell látnunk, hogy megteremtjük a szervezett könyvhálózatot. A könyvtárak lehetővé teszik, hogy a nép minden egyes rendelkezésünkre álló könyvet felhasználjon: *ne létesítsünk párhuzamos szervezeteket*, hanem hozzunk létre egységes, tervszerűen dolgozó szervezetet. Ebben a kis dologban *forradalmunk alapvető feladata* tükröződik.

A kulturális felvilágosító munka lenini elvei és módszerei

Az eddigiekben többször is kiemeltük Leninnek azokat a tanításait, amelyek a nagy tömegek, a nép kulturális színvonalának felemelésére vonatkoztak.

Lenin, a kiváló szervező reálpolitikusnak tűnik ezen a területen is. Ismeri a helyzetet, világosan látja a nehézségeket és a kulturális propaganda fogyatékoságait.

A kormányzósági közoktatási osztályok iskolán kívüli oktatási alosztályvezetőinek III. összoroszországi tanácskozásán kifejezte azt a reményét, hogy — mint mondja — a propaganda régi módszereitől, amelyeknek az volt a baja, hogy elavultak, hogy mindeddig az osztályharcról szóló *általános frázisokkal közeledtek a paraszthoz*, s ezen az alapon *mindenféle ostobaságot* gondoltak ki a proletár kultúráról stb., ettől az ócska kacattól, amely nagyon hasonlít a gyermekkorral járó betegségekre, igen gyorsan meg fogunk szabadulni.

Abszolút biztosak vagyunk abban, hogy ha két év alatt megoldottuk

a rendkívül nehéz katonai feladatot, akkor 5—10 év alatt megoldjuk a kultúra, művelődés és felvilágosítás még nehezebb feladatát is.

Meg kell mondanom — jegyzi meg más alkalommal —, hogy a szov-jethatalom néhány új és tapasztalatlan képviselője gyakran *a régi módszereket alkalmazza, és ezzel kompromittálja a hatóságokat.*

Az iskolán kívüli népművelés vezetőire nehéz feladat vár. A párt-munkában már kidolgozták a tömegekre való széles körű ráhatás módszereit, de ezeket egyesíteni kell a kulturális-felvilágosító módszerekkel, nevezetesen az iskolai és különösen az iskolán kívüli népművelés módszereivel, ami eddig nem mindig sikerült.

Az iskolán kívüli munkában segíteni fognak a dolgozó tömegek, a tömegek igen erős tudásvágya, és ezért könnyebben meg lehet találni a velük való kapcsolat formáit. Ezen a területen lehet a legkevésbé ug-rásszerű eredményeket elérni, főképpen azok közt a tömegek közt, amelyek alacsony kulturális színvonalon állnak. Közelebbi kapcsolatra kell töre-kedni a pártszervezetekkel mint propagandaszervekkel, és *be kell vonni a tömegeket az iskolán kívüli népművelés munkájába.* Ha a tömegek kez-deményezése kellő visszhangra talál, jobb eredményeket remélhetünk.

Még az *ateista*, illetve *egyházellenes propaganda* tekintetében is reá-lisan ítéli meg a tennivalókat, és humánus eszközöket ajánl.

Leszögezi: a párt arra törekszik, hogy teljesen megsemmisítse a ki-zsákmányoló osztályok és a vallási propaganda szervezete közötti kap-csolatokat, továbbá, hogy ténylegesen megszabadítsa a dolgozó tömegeket a vallási előítéletektől. Ebből a célból megszervezi a legszélesebb körű tudományos-felvilágosító és vallásellenes propagandát. Ugyanakkor gon-dosan *el kell kerülnie a hívők érzéseinek bármiféle megbántását*, ami csak a vallási *fanatizmus erősödésére* vezet.

A tudatlanságban tartott emberekkel szemben tehát a *tűrelmet és bölcsességet ajánlja.*

A pedagógusok társadalmi feladatai

Tisztelt Elvtársak!

A rendelkezésemre álló — természetesen szűkre szabott — időm letelt. Befejezésül már csak azt a néhány sort idézem, amely közvetlenül nekünk is szól.

Ma is egészen időszerű ugyanis az, amit Lenin a tanítói rendtől kíván. A pedagógusok hadseregének — mondja az internacionalista tanítók 1918. június 5-én tartott oroszországi kongresszusán — roppant felvilá-gosító feladatokat kell kitűznie maga elé, és mindenekelőtt a szocialista felvilágosítás fő hadseregévé kell válnia. Nem zárkozhatnak be a szoros értelemben vett iskolai tevékenység szűk keretei közé. A tanítói rendnek egybe kell fornia a dolgozók egész harcoló tömegével. Az új pedagógia feladata az, hogy összekapcsolja a tanítói tevékenységet a társadalom szocialista megszervezésének feladataival...

Nem kerüli el a figyelmét azonban az érem másik oldala sem. 1923-ban írt naplójegyzeteiben teljes határozottsággal veti fel a kérdést, milyen

további intézkedések szükségesek a tanítóság helyzetének megjavítása és új tanítók kiképzése érdekében. „A néptanítót olyan magasra kell emelnünk — írja —, amilyen magasan a burzsoá társadalomban sohasem állt, nem áll és nem is állhat. Ez olyan igazság, amely bizonyításra nem szorul. E cél elérése érdekében rendszeresen, szakadatlanul és kitartóan kell dolgoznunk a tanító szellemi színvonalának emelésén, magas hivatásához való sokoldalú előkészítésén és főleg, főleg és főleg — anyagi helyzetének emelésén.”

Ez a követelése a társadalomnak szól. Az előbbi pedig reánk vonatkozik, s arra figyelmeztet, hogy mi sem zárkozhatunk be szaktudományunk, tantermeink falai közé. Tanárképző, pedagógusnevelő hivatásunkat csakis úgy tudjuk igazán betölteni, ha a lenini tanításhoz méltó módon mi magunk is megtaláljuk a néphez, a néptömegek felvilágosításához vezető utakat, és erre neveljük tanítványainkat, népünk leendő neveleit is...

*

Kedves Elvtársak! Azok a gondolatok és tanítások, amelyeket az előzőkben felvettem, csak töredékét érinthették a nagy lenini életműnek, hiszen a Leninről írt munkák is ma már könyvtárakat töltenek meg. Az elmondottakkal azt igyekeztünk bizonyítani, hogy a jövőbe mutató lenini tudomány, államférfiúi előrelátás és politikai művészet ma már mindennapi életünk szerves részévé vált: a mi magyar népünk életét is forradalmi módon megváltoztatta.

PERSÖNLICHKEIT UND PÄDAGOGISCHE ERBSCHAFT VON LENIN

DR. ZOLTÁN ZOMBOR

Der Autor macht anlässlich der 100-jährigen Jahreswende der Geburt von Lenin die wichtigen Ereignisse des Lebens, die grundlegenden und zugleich musterhaften menschlichen Eigenschaften der Persönlichkeit, den Charakter, die vielseitige und gründliche Bildung, den wissenschaftlichen Aufwand, dann die pädagogische Erbschaft des grössten revolutionären Genies bekannt.

In dessen Reihe zeigt der Autor vor, wieso die Philosophie, die Ethik, die Erkenntnistheorie, die Ästhetik von Lenin zum Grund der Kulturpolitik, der Erziehung und der Erziehungslehre dienen; dann macht er die Inhaltskennzeichen des kommunistischen Ästhetikbegriffs von Lenin und zwei musterhafte menschlichen Charakterzüge seiner Persönlichkeit: die Einfachheit und die Bescheidenheit bekannt.

Der Autor analysiert scharf betont die Konzeptionen der Kultur- und Schulpolitik von Lenin, die Aufgaben der Kulturinformationsarbeit, die Rolle der Pädagogen in der Kulturrevolution und im Gesellschaftsleben.

